

Vzdelávacie štandardy

Charakter

Vzdelávacie štandardy – charakter

Pod **charakterom** rozumieme súbor osobnostných morálnych črt alebo dispozícií, ktoré riadia správanie človeka, ovplyvňujú jeho motiváciu a vyvolávajú špecifické morálne city. **Prejavom dobrého charakteru je šťastný a naplnený život**, ako aj spravodlivá a solidárna spoločnosť.

Výchova charakteru zahŕňa všetky explicitné aj implicitné výchovné aktivity, ktoré pomáhajú žiakovi rozvinúť pozitívne osobnostné silné stránky, nazývané aj cnosti.

Rozvoj charakteru je formatívny proces, ktorý si vyžaduje nielen úsilie žiaka, ale aj školy. Školy by mali uvažovať o tom, akými osobnosťami by sa mali žiaci stávať, ako dobrý charakter prispieva k plnohodnotnému životu a ako vo výchovnom procese vyvážené pracovať s jednotlivými charakterovými dispozíciami (cnosťami) a hodnotami.

Záujmom školy by malo byť, aby sa žiak aktívne zapojil do života školskej komunity a získaval tak skúsenosti rozvíjajúce jeho charakter, a súčasne, aby sa učitelia usilovali o rozvoj vlastného morálneho charakteru, boli tak nielen modelom charakterového správania, ale najmä boli schopní starostlivo, s porozumením a láskavo sprevádzať žiakov. V širšom význame je vhodné, aby bola výchova charakteru prítomná **vo všetkých predmetoch a aktivitách školy**, jej kultúre a celkovom étose.

Oblasť charakteru pozostáva zo siedmich komponentov:

1. **Morálne vedomie**
2. **Túžba po poznaní**
3. **Statočnosť**
4. **Odolnosť**
5. **Úcta k druhým**
6. **Spravodlivosť**
7. **Líderstvo.**

Všetky sú v praktickom živote **vedené rozvážnosťou** (praktickou múdrosťou) a smerujú **k prosociálnemu uplatneniu**. Rozvážnosť a prosociálna orientácia charakteru prenikajú všetkými dimenziami a cnosťami a tvoria akoby osovú sústavu charakteru.

1. Komponent: Morálne vedomie

Všeobecným cieľom v rámci komponentu Morálne vedomie je: viesť žiakov k tomu, aby po ukončení 3. cyklu vzdelávania boli schopní reflektovať a regulovať vlastné prežívanie na základe morálnych hodnôt.

Na konci 1. cyklu je žiak schopný:

- a. Identifikovať a pomenovať vybrané morálne emócie - radosť, hrdosť, súcit, smútok, odpor, hnev, hanba.
- b. S pomocou nabádania učiteľa sústrediť sa určený čas.
- c. Poznať príbehy, v ktorých ľudia prekonávajú samých seba a určiť morálne emócie spojené s ich správaním.

Na konci 2. cyklu je žiak schopný:

- a. Reflektovať vonkajšie aj vnútorné príčiny morálnych emócií.
- b. Použiť základné techniky zámerného usmernenia emócií (napr. hlboké dýchanie), keď je citovo rozrušený.
- c. Reflektovať morálne aspekty správania a v situáciách, ktoré narúšajú jeho sústredenie, je schopný ich samostatne regulovať, čiastočne sa opierajúc o pomoc učiteľa.
- d. Poznať a zhodnotiť pozitívny prínos osobností so silným morálnym charakterom.

Na konci 3. cyklu je žiak schopný:

- a. Identifikovať nielen najintenzívnejšie prežívané morálne emócie, ale aj ich odtiene.
- b. Poznať a využiť techniky na zvládanie a zmierňovanie emócií v čoraz neznámejších situáciách.
- c. Sústrediť sa na prácu vychádzajúc z vnútornej motivácie.
- d. Uvažovať nad sebou ako nad niekým, kto má vo svete miesto a svoje poslanie.

2. Komponent: Túžba po poznaní

Všeobecným cieľom v rámci komponentu Túžba po poznaní je: viesť žiakov k zvedavosti a otvorenosti, aby po ukončení 3. cyklu vzdelávania: a) boli aktívni vo vyhľadávaní vecí, ktoré narušia ich doterajšie chápanie a vzorce, alebo ich aspoň rozšíria; b) mali vybudovanú intelektuálnu pokoru a dialogický prístup (uznanie, že neviem všetko a mám sa čo učiť aj v oblasti rozlišovania dobra a zla); c) chyby považovali za podnety pre ďalšie učenie sa (rastové nastavenie mysle).

Na konci 1. cyklu je žiak schopný:

- a. Klásť objasňujúce a bádajúce otázky bez zahanbenia, ak niečo nevie; na podnet od učiteľa si priznať chybu.
- b. Vytrvať pri riešení primerane zložitých intelektuálnych problémov, nevzdávať sa po prvom neúspechu.
- c. Uvedomovať si a rešpektovať to, že iní môžu mať na rovnakú vec odlišné názory ako on.

Na konci 2. cyklu je žiak schopný:

- a. Identifikovať protichodné informácie a žiadať o ujasnenie.
- b. Kriticky zhodnotiť vlastný výkon na základe daných kritérií; priznať si chybu aj bez vyzvania učiteľa.

Na konci 3. cyklu je žiak schopný:

- a. Kriticky posúdiť zdroje informácií, porovnať ich na základe zvolených kritérií.
- b. Nachádzať alternatívne (tvorivé) riešenia v zdanlivo náročných problémoch; tešiť sa, keď môže riešiť problémové úlohy.
- c. Poznať korektné postupy bádania - hľadať reprezentatívne zdroje, formulovať hypotézy, overiť hypotézy, aplikovať štruktúru argumentu.

3. Komponent: Statočnosť

Všeobecným cieľom v rámci komponentu odvaha/statočnosť je: viesť žiakov k tomu, aby po ukončení 3. cyklu vzdelávania boli rozhodní a vytrvalí v konaní dobra aj napriek prekážkam; mali schopnosť dodržať sľub; vôľu riskovať tam, kde je to potrebné; a schopnosť vyjadriť svoje hodnoty napriek tlaku väčšiny.

Na konci 1. cyklu je žiak schopný:

- a. Na vyzvanie učiteľa vysloviť svoj názor pred skupinou.
- b. Chápať, že je dôležité postaviť sa za seba a za druhých (napr. pri ochrane slabších) a vie, kde pri tom vyhľadať pomoc.
- c. Hovoriť pravdu a priznať sa, ak urobil niečo zlé.

Na konci 2. cyklu je žiak schopný:

- a. Aj bez vyzvania učiteľa vysloviť svoj názor pred skupinou.
- b. Všímať si prípady vylúčenia druhých alebo nespravodlivosti a pomenovať možné riešenia.
- c. S pomocou nabádania učiteľa si stanoviť (sociálne, emocionálne alebo morálne) ciele, ktoré vyžadujú vystúpenie mimo jeho zóny komfortu.

Na konci 3. cyklu je žiak schopný:

- a. Slobodne a zároveň rešpektujúco si obhájiť svoj názor aj pred väčšinou, ktorá má iný názor.
- b. Rozpoznať vnútorné motívy svojho konania a oceniť hodnotu integrity (vytrvať v dobrom, aj keď sa nikto nepozera / v anonymnom prostredí).
- c. Rozumne zvážiť a dodržať sľub.
- d. Iniciatívne si stanoviť a dosahovať ambiciózne (sociálne, emocionálne alebo morálne) ciele, o ktorých si nie je istý, že budú úspešné.

4. Komponent: Odolnosť

Všeobecným cieľom v rámci komponentu Odolnosť je: viesť žiakov k odolnosti a stálosti vo vlastnom konaní, aby po ukončení 3. cyklu vzdelávania boli schopní vytrvalo nasledovať svoje rozhodnutie konať dobre, prekonávať pritom vonkajšie prekážky i vnútorné negatívne sklony a upevňovať vlastnú orientáciu na zmysel vlastného konania.

Na konci 1. cyklu je žiak schopný:

- Dokončiť prácu, ktorú začal; nevzdávať sa pri prvom neúspechu.
- Pomenovať ťažkosti v úlohách, ktoré si od neho vyžadujú úsilie, vytrvalosť, stálosť a požiadať o pomoc.
- Pomenovať na sebe charakterovú vlastnosť, ktorú by chcel zlepšiť a pokúša sa o to.

Na konci 2. cyklu je žiak schopný:

- Snažiť sa podať najlepší osobný výkon. Keď jeden prístup zlyhá, vyskúša iné.
- Spoznávať svoje talenty a preukazovať vôľu pri ich rozvoji.
- Identifikovať vonkajšie prekážky a vnútorné sklony, ktoré mu bránia v uskutočňovaní dobrého rozhodnutia a vo svojom konaní ich primerane regulovať.

Na konci 3. cyklu je žiak schopný:

- Prijať zmeny a uplatňovať sebadisciplínu pri ich zvládaní.
- Vytrvalo pokračovať v úsilí o dosiahnutie dobrých cieľov, pričom v prípade potreby hľadá nové spôsoby na ich dosahovanie.
- Efektívne začleňovať náročnú spätnú väzbu.

5. Komponent: Úcta k druhým

Všeobecným cieľom v rámci komponentu Úcta k druhým je: viesť žiakov k úctivým, prosociálnym a kooperatívnym postojom k druhým, aby po ukončení 3. cyklu vzdelávania boli schopní komunikovať slušne a rešpektujúco, konať ústretovo a veľkoryso a oceniť hodnotu, prínos a úspechy druhých. Na konci 3. cyklu je žiak schopný spolupracovať s ostatnými, konať dobročinne a byť prínosom pre komunitu.

Na konci 1. cyklu je žiak schopný:

- Identifikovať dobré vlastnosti druhých a vyjadrovať im uznanie.
- Prejavovať starostlivosť o svojich blízkych a kamarátov.
- Poznať a zaujať základné roly v kooperatívnych úlohách.

Na konci 2. cyklu je žiak schopný:

- a. Rešpektovať odlišné názory, pohľady ľudí a konkurenčné nápady z rozličných prostredí a oceňovať vklad druhých do spolupráce.
- b. Zaujímať sa o blaho druhých, všímať si ich viditeľné potreby.
- c. V skupine konať dobročinne a starostlivo, bez ohľadu na vlastný prospech.

Na konci 3. cyklu je žiak schopný:

- a. Zhodnocovať perspektívy všetkých členov skupiny a iniciovať postupy spolupráce za spoločným cieľom.
- b. Prejavovať empatiu, aby pochopil nie zjavné potreby druhých a konať so súcitom a láskavosťou k jednotlivým členom komunity.
- c. Prinášať obete, keď si to vyžaduje postoj altruizmu k druhým; odpustiť.

6. Komponent: Spravodlivosť

Všeobecným cieľom v rámci komponentu Spravodlivosť je: viesť žiakov k spravodlivému, čestnému a svedomitému konaniu, aby po ukončení 3. cyklu vzdelávania boli schopní rešpektovať pravidlá, zdôvodniť neetickosť podvodného správania, konať podľa princípov fair-play a rovnosti, zachovávať osobnú integritu v konaní aj keď sa nikto nepozeraá.

Na konci 1. cyklu je žiak schopný:

- a. Rozlišovať dobré a zlé konanie v známych kontextoch a chápať, že je potrebné zaobchádzať s druhými tak, ako chceme, aby sa druhí správali k nám.
- b. Uvedomovať si, že činy a rozhodnutia môžu mať pozitívne alebo negatívne dôsledky voči sebe, ale aj voči druhým.
- c. S druhými hrať čestne a férovo, dodržiavať stanovené pravidlá a pri zavinení sa ospravedlniť.

Na konci 2. cyklu je žiak schopný:

- a. Poznať etické pojmy ako spravodlivosť, čestnosť, rovnosť, rešpekt, tolerancia a rozlišovať dobré a zlé konanie aj v menej známych kontextoch.
- b. Reflektovať, ako môže spravodlivé či nespravodlivé správanie ovplyvniť medziľudské vzťahy, pred konaním zvažovať dôsledky činov a rozhodnutí na seba a druhých.
- c. Prispievať k tvorbe pravidiel, dodržiavať pravidlá a chápať poctivosť ako dobrý postoj.

Na konci 3. cyklu je žiak schopný:

- a. Odlišovať a skúmať rozličné etické zdôvodnenia rozhodnutí v spoločenskej sfére a zdôvodniť vlastnú pozíciu.
- b. Robiť rozhodnutia a konať aj na základe úvahy o dôsledkoch na širšiu skupinu alebo komunitu.
- c. Konať čestne a robiť rozhodnutia založené na presvedčení o správnosti morálnych zásad, bez ohľadu na verejnú kontrolu.

7. Komponent: Líderstvo

Všeobecným cieľom v rámci komponentu Líderstvo je: pomáhať žiakom pri rozvíjaní ich schopnosti viesť druhých a preberať na seba zodpovednosť tak, aby po ukončení 3. cyklu vzdelávania boli schopní konať s ohľadom na spoločné dobro, organizovať a podnecovať konanie druhých so zameraním na spoločné ciele a byť dobrým príkladom pre druhých.

Na konci 1. cyklu je žiak schopný:

- a. Identifikovať faktory, ktoré ovplyvňujú rozhodovanie človeka v konkrétnych situáciách.
- b. Rozhodovať sa po zvážení informácií, hodnôt, cieľov a úmyslov.
- c. Chápať, že s vplyvom a mocou prichádza zodpovednosť.
- d. Reflektovať dobré príklady druhých a snažiť sa byť vzorom pre druhých.

Na konci 2. cyklu je žiak schopný:

- a. Pri rozhodovaní zohľadňovať nielen kontext situácie, ale aj dobré ciele a čestné prostriedky.
- b. Rozlišovať vlastné ciele a záujmy od spoločných a konať s ohľadom na spoločné dobro.
- c. Poznať možnosti vlastnej sily a vlastného vplyvu a usilovať sa využívať ich čo najlepšie, bez zneužívania iných.
- d. Byť zodpovedný za vykonanú prácu a uvedomovať si, že väčšia sloboda v konaní znamená aj väčšiu zodpovednosť.

Na konci 3. cyklu je žiak schopný:

- a. Analyzovať rôzne faktory, ktoré ovplyvňujú rozhodovanie človeka vo všeobecnosti a zohľadňovať ich pri dosahovaní dobrých cieľov za pomoci etických prostriedkov.
- b. Pri rozhodovaní a konaní dbať na zmysel pre spoločenstvo a spolupatričnosť, ale aj na solidaritu s inými.
- c. Delegovať činnosti iným, keď je to vhodné. Vysvetľovať informácie, podnety, zámery a predpokladané dôsledky.
- d. Pri spoločnej činnosti uplatňovať sebakontrolu, zvládať hnev a impulzivnosť, primerane uplatňovať súcit k druhým.
- e. Byť vzorom pre druhých pri uskutočňovaní úloh a preberaní zodpovednosť za prácu a za chyby.